

ביאורים

יש לנו נטייה לזלזל בפרטים הקטנים. גם בעברות חמורות שאנו נוהרים מהן מאוד, נותר כלוך בפינות הקטנות. לפעמים, כשמטאטאים את הבית ורוצים לנקות כל גרגר אבק, יש מקומות שלא שמים לב אליהם. פינות הבית, מתחת למיטה, מאחורי הארון, ובדרך כלל דווקא שם האבק מצטבר. כשניגשים לנקות צריך קודם כל לדעת היכן נמצא הלכלוך ומה דורש ניקוי. גם אם הרצפה נראית נקייה, כשנזיז את הארון נגלה את כל הלכלוך שהצטבר תחתיו.

לכן, הרמח"ל פורש לפנינו רשימה די מפורטת של הדברים המצויים והעיקריים שבהם נכשלים רבים, אם משום שהם מתירים לעצמם משהו בגלל נגיעה אישית ואם משום חוסר מודעות. הרשימה מפורטת אך איננה שלמה, ומתוכה עלינו ללמוד ולהסיק גם לשאר המקרים השונים במהלך החיים, שבהם יכולה להיות מצויה הטעות הזו. ככל שנלמד ונפנים את המקרים אותם מלמד הרמח"ל, כך נוכל, בעזרת ה', להשליך וליישם את דבריו גם בשאר המקרים שאינם מובאים לפנינו.

הנקודה הראשונה עליה מדבר הרמח"ל היא הממון. איננו מזלזלים בכסף. הוא כלי חשוב שאיתו אפשר לקיים מצוות רבות, ובראש ובראשונה הוא המאפשר לנו לחיות - לקנות מזון, לשלם חובות, לרכוש דירה ועוד. בלעדיו אי אפשר להתקיים כראוי ולכן אנו מכירים בחשיבותו, עד כדי כך שחז"ל מלמדים אותנו: "צדיקים, ממונם חביב עליהם יותר מגופם" [חולין דף צא ע"א]. אבל דווקא בגלל הצורך והחשיבות שיש לממון, אנחנו מוכרחים לא להתפתות ולא להיגרר אחריו. לא להפוך אותו לעיקר ותכלית, אלא לזכור שהייעוד שלו הוא רק לעזור לנו לחיות חיים בריוח ולקיים מצוות. הוא אמצעי וכלי עזר, לא ערך ומטרה.

הרחבות

משמעות איסור גזל

שִׁשְׁלָחוּ יָד מִמֶּשׁ בְּמִמּוֹן חֲבֵרֵיהֶם. חז"ל במדרש מצביעים על כך שאיסור גזל פוגע בהתעלותו והתקדשותו של האדם: "אמר רבי חמא בן רבי חנינא מנין שכל מי שהגזל בידו תפלתו עכורה? שנאמר: "גם כי תרבו תפילה אינני שומע" מפני מה? ש"דיכם דמים מלאו" [ישעיה א, טו]. ומנין שכל מי שמרחיק עצמו מן הגזל תפלתו זכה? שנאמר: "נקי כפים ובר לבב" מה כתיב אחריו? "ישא ברכה מאת ה'", "זה דור דורשיו" [תהילים כד ד-ו] " [שמות רבה, בשלח כב]. המהר"ל מבאר את הקשר שבין איסור גזל להתקרבות לקב"ה: "כי כאשר גזול מאחרים הנה אינו ראוי להיות קרוב אל השם יתברך, כי הוא יתברך פשוט בתכלית הפשיטות (רוחני לגמרי), ומי שהוא גזול מאחרים הרי הוא מקבל מזולתו שאינו ראוי לו, ואין זה פשוט" [דרך חיים ב, ט]. ככל שהאדם מתחבר יותר לעצמיותו ולענייניו ומופיע אותם, הינו דבק יותר בהקב"ה ומתחבר יותר לרצונו, הרצון האלוהי מופיע דרכו בצורה היותר שלימה. אולם כאשר האדם גזול - אינו מזדהה עם עצמו, עם ענייניו - ועל כן אינו מסתפק במה שתחת ידו. וממילא אינו מופיע את הרצון האלוהי שאמור להתגלות ולהתבטא דרכו, בצורה טהורה וזכה המוציאה בשלמות את העניין שגלום בו.

פֶּרֶק י"א - בְּפֶרְטֵי מִדַּת הַנְּקִיּוֹת

פרטי הנקיות מרובים

פֶּרְטֵי מִדַּת הַנְּקִיּוֹת רַבִּים הֵם מְאֹד וְהֵנָּה כָּל הַפְּרָטִים שֶׁבְּכָל הַשְּׁלֹשׁ מְאוֹת שָׁשִׁים וְחֲמִשׁ מֵצֻוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה. כִּי אֲמַנֶּם עֵינֶיךָ הַמִּדָּה כָּבֵד אֲמַרְתִּי שֶׁהוּא לְהִיטֵב נְקִי מִכָּל עֲנָפֵי הָעֲבֵרוֹת, וְאוֹלָם אֵף עַל פִּי שֶׁבְּכָל הָעֲבֵרוֹת מִשְׁתַּדֵּל הַיְצֵר הָרָע לְהַחֲטִיא אֶת הָאָדָם, כִּבְרֵי יֵשׁ מֵהֶם שֶׁהֵטְבַע מִחֲמַדָּן יוֹתֵר וּבְהֵן מֵרָאָה לוֹ יוֹתֵר הַתֵּרִים, אֲשֶׁר עַל כֵּן יִצְטָרֵף בְּהֵן יוֹתֵר חֲזִיק לְנִצָּחַ אֶת יִצְרוֹ וְלְהַנְקוֹת מִן הַחֲטָא, וְכֵן אֲמָרוּ זְכוּרֵנָּה לְבִרְכָה (משנה מכות ג, טו), "גָּזַל וְעֵרְיוֹת נִפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם מִחֲמַדָּתָן וּמִתְאוּהָ לָהֶן".

הוראות היתר מצויות בגול

וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ רוֹאִים, שְׂאֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא רַב בְּנֵי הָאָדָם גְּנֵבִים בְּגִלּוֹי הֵם, דְּהֵינּוּ, שִׁישְׁלָחוּ יָד מִמֶּשׁ בְּמִמּוֹן חֲבֵרֵיהֶם לְקַחַת וְלִשׁוֹם בְּכֻלֵּיהֶם, אֵף עַל פִּי כֵן רָבִים טוֹעֵמִים טַעַם גְּנֵבָה בְּמִשְׁאֵם וּמִתְנַבֵּם, בְּמֵה שִׁיּוּרוֹ הֵתֵר לְעַצְמָם לְהַשְׁתַּכֵּר אִישׁ בְּהַפְסְדוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְיֵאמְרוּ "לְהַרְוִיחַ שְׂאֵנִי".

וְאוֹלָם לְאוֹיִם הֵרַבָּה נְאֻמָּרוּ בְּגִזְלָה, "לֹא תִגְנֹב" (שמות כ, ג), "לֹא תִגְזֹל" (ויקרא יט, ג), "לֹא תַעֲשֶׂק" (שם), "לֹא תִכְחָשׁוּ וְלֹא תִשְׁקְרוּ אִישׁ בְּעַמִּיתוֹ" (שם פסוק יא), "לֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת אָחִיו" (עין שם כה, ד), "לֹא תִסֵּיג גְּבוּל רֵעֶךָ" (דברים יט, ד). הֵן כָּל אֱלֹהֵי חֲלוּקֵי דֵינִים שֶׁבְּגִזְלָה, כּוֹלְלִים מַעֲשִׂים רַבִּים מִן הַמַּעֲשִׂים הַנְּעֻשִׂים בְּכָלֵל הַמִּשְׁאֵל וְהַמִּתֵּן הַמִּדְּוִי, וּבְכָלֵם אֲסוּרִים רַבִּים. כִּי לֹא הַמַּעֲשֶׂה הַנִּזְכָּר וּמְפָרְסֵם בְּעַשֶׂק וּבְגִזְלָה הוּא לְבַדּוֹ הָאֲסוּר, אֲלֵא כָּל שְׂסוּף סוּף יִגִּיעַ אֵלָיו וְיִגָּרַם אוֹתוֹ, כִּבְרֵי הוּא בְּכָלֵל הָאֲסוּר. וְעַל עֵינֵי זֶה אֲמָרוּ זְכוּרֵנָּה לְבִרְכָה (סנהדרין פא ע"א), "וְאֵת אֲשֶׁת רַעְיוֹ לֹא טִמְא" (יחזקאל יח, ו) - "שֶׁלֹּא יֵרֵד לְאִמְנוֹת חֲבֵרוֹ". וְכִבְרֵי הִיָּה רַבִּי יְהוֹדָה אוֹסֵר לְחַנּוּנֵי שֶׁלֹּא יִחַלַק קְלִיּוֹת וְאֲגוּזִים לְתִינוּקוֹת כְּדִי לְהַרְגִילָן שִׁבּוּאוֹ אֲצֵלוֹ, וְלֹא הִתִּירוֹ חֲכָמִים אֲלָא מִפְּנֵי שֶׁגַם חֲבֵרָיו יְכוּלִים לַעֲשׂוֹת כֵּן (משנה בבא מציעא ד, ב). וְאֲמָרוּ זְכוּרֵנָּה לְבִרְכָה (בבא בתרא פח ע"ב), "קִשְׁהָ גִזְלֵי הַדְּיוּט מְגֻזֵּל גְּבוּהָ, שֶׁזֶה הַקְּדִים חֲטָא לְמַעֲלָה וְזֶה הַקְּדִים מַעֲלָה לְחֲטָא".

וְכִבְרֵי פְטָרוֹ (ברכות טז ע"א) אֶת הַפּוֹעֲלִים הַעוֹשִׂים אֲצֵל בַּעַל הַבַּיִת מִבְּרַכַּת הַמּוֹצֵיא, וּמִבְּרַכַּת אַחֲרוֹנוֹת דְּבִרְכַּת הַמְּזוּז, וְאִפְלוּ בְּקִרְיַת שְׂמֵעַ לֹא חִיבוּם לְבִטֵּל מִמְּלֻאכְתָּן אֲלֵא בְּפִרְשָׁה רְאוּשָׁנָה בְּלִבָּד, קַל-וְחֻמְרוֹ בֵּן בְּנוֹ שֶׁל קַל-וְחֻמְרוֹ לְדַבְרֵי הַרְשׁוּתָהּ, שֶׁכָּל שְׂכִיר-יוֹם אֲסוּר בְּהֵן שֶׁלֹּא לְבִטֵּל מִלְּאֲכָתוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, וְאִם עָבַר הִרִי זֶה גִזְלוֹ. הִנֵּה אֲבָא חֲלָקִיָּה (תענית כג ע"ב) אִפְלוּ שְׁלוֹם לֹא הִשִּׁיב לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ שְׁלוֹם, שֶׁלֹּא לְבִטֵּל מִמְּלֻאכְתָּהּ רַעְיוֹ. וְיַעֲקֹב אֲבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם מְבָאָר בְּפִיו וְאוֹמֵר (בראשית לא, מ), "הִיִּיתִי בְּיוֹם אֲכַלְנִי חֲרֵב וְקָרַח בְּלִילָה וְתִדַּד שְׁנֵתִי מַעֲיִנִי", מֵה יַעֲנוּ אֲפּוֹא הַעוֹסְקִים בְּהִנְאוּתֵיהֶם בְּשַׁעַת מְלֻאכָה וּבְטִלִים מִמֶּנָּה, אוֹ כִּי יַעֲסֻקוּ בְּחַפְצֵיהֶם אִישׁ לְבַצְעוֹ?

כָּלֵל שֶׁל דְּבַר, הַשְּׂכוּר אֲצֵל חֲבֵרוֹ לְאִיזָה מְלֻאכָה שֶׁתִּהְיֶה, הִנֵּה כָּל שְׁעוֹתָיו מְכוּרוֹת הֵן לוֹ לְיוֹמוֹ, כְּעֵינֵי שֶׁאֲמָרוּ זְכוּרֵנָּה לְבִרְכָה (בבא מציעא נו ע"ב), "שְׂכָרוֹת מְכִירָה לְיוֹמִיָּה", וְכָל מֵה שִׁיִּקַּח מֵהֵן לְהִנְאֹת עַצְמוֹ בְּאִיזָה אִפֵּן שֶׁיְהִיָּה אִינוֹ אֲלֵא גִזְלָה גְמוּרָה, וְאִם לֹא מְחָלוּ אִינוֹ מְחוּל, שֶׁכִּבְרֵי אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוּרֵנָּה לְבִרְכָה (יומא פה ע"ב), "עֲבֵרוֹת שֶׁבִּין אָדָם לְחֲבֵרוֹ אֵין יוֹם הַכְּפּוּרִים מְכַפֵּר עַד שִׁירְצָה אֶת חֲבֵרוֹ".